

Södertörns högskola | Institutionen för journalistik
Kandidatuppsats 15 hp | Journalistik | VT 2012
Journalistik med samhällsstudier

Husmodern 1917-1988

- en studie av en tidskrifts innehållsmässiga
förändring kopplat till rådande samhällskontexter
angående kvinnorollen & genusperspektiv

Av: Christoffer Olsson
Handledare: Kristina Lundgren

Abstract

Detta arbete syftar till att undersöka den numera nedlagda tidskriften *Husmoderns* innehållsmässiga utveckling från första numret 1917 till sista numret 1988. Vad vi har tittat specifikt på är hur skildringen av kvinnan i text och bild förändrades från decennium till decennium och därigenom hur ”idealkvinnan” framställdes i en viss tidsperiod. Detta har genomgående relaterats till den rådande tidsandan och samhällsklimatet, hur representationen av kvinnan såg ut vid en viss tidpunkt och hur *Husmodern* eventuellt påverkades av allehanda förändringar ute i samhället som på ett eller annat vis inverkade på kvinnans sociala ställning.

Genom närläsning av de utvalda texterna har vi använt oss av en kvalitativ text och bildanalys. Detta för att urskilja vissa språkliga särdrag och uttryck i hur kvinnan beskrivs och skildras i ett visst decennium.

Husmodern riktade sig till medelklassens husmor i staden. Den idealkvinna som framkommer i de första årgångarna inte bara speglar utan också skapar och upprätthåller ett borgerligt ideal. Från att som kvinna stå ensam med ansvaret för hemmet, dyker senare *paret* upp, som delar på ansvaret. Kvinnan går från att enbart beskrivas i typiskt kvinnliga egenskaper till att bli mer nyanserad. Tidningen går från att ägna större delen åt kvinnans särart till en livlig diskussion kring det socialt skapade könet. Samhället förändras av moderniseringen och de tekniska utvecklingarna och *Husmodern* tvingas följa med. I innehållet kan man skönja både medhåll och motstånd till förändringarna. Den behåller dock inslagen kring husmorssysslorna och tidningen är in i det sista, fylld med tips och råd kring det praktiska hushållsarbetet.

Fotnot: Denna uppsats har egentligen två författare, men den ena önskar att vara anonym

Nyckelord: Diskurs, Genussystem, Husmodern, Kvinna,

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund – Presentation av tidskriften <i>Husmodern</i>	5-6
1.2 Tidigare forskning.....	6-7
1.3 Definitioner & Teori.....	7-11
1.4 Syfte & frågeställningar.....	11
1.5 Metod & urval	12-13
2. Resultat & analys	
2.1.1 Texter ur <i>Husmodern</i> , 1917.....	14-16
2.1.2 Texter ur <i>Husmodern</i> , 1921.....	16-19
2.1.3 Texter ur <i>Husmodern</i> , 1935.....	20-22
2.1.4 Texter ur <i>Husmodern</i> , 1945.....	22-23
2.1.5 Texter ur <i>Husmodern</i> , 1955.....	23-25
2.1.6 Texter ur <i>Husmodern</i> , 1965.....	25-26
2.1.7 Texter ur <i>Husmodern</i> , 1975.....	26-27
2.1.8 Texter ur <i>Husmodern</i> , 1988.....	27-28
2.1.9 Husmoderns förändring kopplat till samhällsandan angående Kvinnorollen i Sverige.....	28-34
3. Slutsatser & diskussion.....	34-35
4. Förslag på vidare forskning.....	36
Referenser.....	37

Inledning

En tidskrifts innehåll påverkas rimligen av tidsandan och samhällskontexten som den uppstår i. Men en tidskrift som produkt är också delaktig i skapandet och upprätthållandet av värderingar och normer i ett samhälle. I denna bemerkelse blir begreppen *Genus och kvinnoroller* av stor betydelse för oss. Hur en tidskrift utvecklades i olika typer av genusrelaterade samhällskontexter kopplar vi till den rådande kvinnorollen i Sverige, och hur denna roll avspeglades – i både text och bild. Kvinnans ställning i samhället och konstruktionen av det sociala könet finns det mycket skrivet om, men det vi ämnar behandla i detta arbete är att koppla problematiken till en tidskrifts innehållsmässiga utveckling. Genom våra analyser vill vi alltså utvinna vissa mönster och förändringar i hur *Husmodern* utvecklades i text och bild och om och på vilket sätt dessa förändringar hörde samman med rådande traditioner angående kvinnorollen och genusperspektiv i dåtidens Sverige.

Genom en kvalitativ text- och bildanalys går vi igenom ett antal nummer av *Husmodern* från 1917-1988 för att granska språkets formuleringar från årtionde till årtionde – finns det vissa mönster i hur skribenten talar till läsaren – vad innebär detta? Därmed belyser vi också vilka eventuella värderingar som tidskriften tillhandahåller. Även så en del tankegångar kring kvinnan och genusrollen och hur dessa ska tolkas. Här kommer vi in på den teoretiska ramen vi ska använda oss av – den brittiska medieforskaren Norman Faircloughs tredimensionella diskursanalys. Här kopplas innehållet i text och bild till rådande samhällskontexter angående mannen och kvinnan. Vad denna modell närmare innebär återkommer vi till några sidor längre fram.

1.1 Bakgrund – Presentation av Husmodern

Husmodern var en tidskrift som gavs ut mellan åren 1917 och 1988. Målgruppen var främst kvinnor och tidskriftens syfte, under dess första år var att lära dem hushållning under första världskrigets kristid. Den marknadsfördes från början som en tidning med syfte att bli de svenska hemmen både ”till nytta och nöje” och sökte ”vara sina läsarinners praktiska rådgivare”. Tidningen förändrades dock över tid. 1920 blev det mer av en tidskrift som allmänt berörde hushållet, där man bland annat tog upp saker som hushållningsekonomi och barnuppfostran. 1960 kom tidningen att bli mer av en damtidning med inslag av kändisjournalistik.

Sidorna var inledningsvis i svartvitt och relativt få. Tidningens disponering av innehållet var systematiskt upplagt genom året. Den innehöll en så kallad ”huslig ledare”, sidor med trädgårds- och smådjursskötsel samt klädsömnad och avdelningar som kallas ”Barnkammaren” och ”Familjefrågor”. På första sidan av varje nummer hedrades en husmoder i ett porträtt.

Etablerandet av tidskrifter som just *Husmodern*, *Vecko-Journalen* och *Idun* fungerade också som plantskolor för kvinnliga journalister innan någon egentlig utbildning fanns. Här öppnade sig ett område för de första kvinnliga chefredaktörerna. Genom deras arbete i dagspressen, där de ofta hade hand om specifika kvinnosidor som lärde ut hushållning av varor och kapital, föddes idén att man borde starta en tidskrift som var speciellt nischad inom hem och hushållningsområdet.

Förgrundsfiguren var en journalist vid namn Elsa Nyblom (1890-1956). När hon jobbade på *Vecko-Journalen* i mitten av 1910-talet lärde hon känna hemkonsulents Tora Holm. De beslöt sig för att starta en tidning för de svenska mödrarna. *Husmodern* blev alltså resultatet av detta möte. Tora Holm var dock egentligen den som ledde tidskriften och hon sålde den så småningom till Erik Åkerlunds förlag – grundaren av *Vecko-Journalen*.¹

1923 tillträdde matexperten Ida Högstedt som chefredaktör och tidskriften fick sig ett ansiktslyft i form av *Husmoderns* månadshäfte som inom kort upptogs i *Vecko-Journalen*, där Elsa Nyblom nu blev chefredaktör. Det fanns nu en hel del kvinnor i den svenska

---

¹ Lundgren, Kristina, Ney, Birgitta (red.) *Tidningskvinnor 1690-1960*, sid 148-149.

tidningsbranschen. Från *Sydsvenska Dagbladet* hämtades 1924 Ebba Kolare-Theorin som ny chefredaktör för *Husmodern*. Hon fick uppdraget att göra den modern i den meningen att den skulle vända sig till medelklassens kvinnor.

Förutom hushållning och familjekoetsel började man skriva om folklig och borgerlig kultur samt införa en frågespalt om hem och samlevnad. Materialet som producerades beställdes oftast från skribenter som Elin Wägner, Ellen Rydelius och Lydia Wahlström. När Ebba Kolare slutar som chefredaktör 1951 går upplagan ned bland annat på grund av konkurrens från *Året Runt*. Samhället var nu också förändrat, där den klassiska "husmodern" hade lämnat hemmets trygga vrå och förvärvsarbetade på annan ort. 2

1.2 Tidigare forskning

Tidigare svensk forskning som gjorts inom veckopressområdet är Gullan Skölds avhandling *Från moder till samhällsvarelse*. Hon studerar, genom en kvalitativ innehållsanalys, det redaktionella materialet (dvs. allt utom fiktion, fackavdelningar och annonser) samt insänt material från läsarna, i fem årgångar av *Året runt*, från 1955 till 1995. Hennes syfte är att se hur vardagskvinnor framställs i tidskriften under de olika decennierna. Hon knyter det redaktionella materialet till tidskontext och kvinnans växlande ställning i samhället. Hon söker urskilja tidningens kvinnosyn, kvinnors olika roller, men också mannen och hans roller 4.

Då vår undersökning till stor del kommer likna Gullan Skölds är det intressant för oss att se hur hon har gått till väga för att få svar på sina frågeställningar. Vi kan använda Skölds disponering som inspiration för hur vi själva lägger upp utformningen av vår uppsats. Vi bygger vidare på forskningen genom att undersöka och kartlägga ännu än tidskrift.

Även Lisbeth Larsson behandlar i *En annan historia* den svenska veckopressen. Men till skillnad från Sköld studerar Larsson det fiktiva materialet i familjetidningarna *Allers Familj-journal*, *Hemmets veckotidning* samt *Året runt*. Hon skriver om synen på, och funktionen av, det som ses som kvinnolitteratur, dvs. litteratur med bland annat mycket inslag av romantik. Hon skriver även om den svenska veckopressens historia.

---

2 Lundgren, Kristina, Ney, Birgitta (red.) *Tidningskvinnor 1690-1960*, sid 150-151.

3 Sköld, Gullan, *Från moder till samhällsvarelse*, sid 26.

4 Sköld, Gullan, *Från moder till samhällsvarelse*, sid 16-19.

Tilltalande bilder av Anja Hirdman är ännu en avhandling som behandlar veckopressen. Hirdman analyserar bild och text i samspel, i *Veckorevyn och Fib Aktuellt*, åren 1965, 1970, 1975 samt 1995. Den förstnämnda tidningen är en kvinnotidning och den sistnämnda är en modern herrtidning. Det som förenar dessa två är att de vänder sig till sin publik i egenskap av just deras kön, och inte andra faktorer som ålder, klass eller intressen. Syftet med avhandlingen är att undersöka hur kvinnor, män, samt deras relation framställs, i text och bild 6. Hon intar ett konstruktivistiskt medieperspektiv och utgår från att text och bild både återger och skapar föreställningar om könen 7.

Det som är intressant för oss genom att konsultera denna tidigare forskning är att det handlar om veckopresstidningar, samt att de båda undersöker hur föreställningar om kvinnor skapas. Genom att ta del av Larssons och Hirdmans undersökningar kan vi få perspektiv på olika tolkningar av hur kvinnan gestaltas i veckopressen.

1.3 Definitioner & Teori

Denna uppsats använder sig av en del begrepp som kräver en närmare granskning – detta därför att de är centrala i arbetets gång. Begreppen kan ses som verktyg i processen att analysera våra artiklar och de har därmed nära samband med vår teoretiska modell.

Diskurs:

Det finns många definitioner av vad diskurs är, men en erkänd förklaring är språkets betydelse i utövandet av vissa ordningar, som har att göra med hur vi pratar, agerar i relation till olika händelser och företeelser och sociala grupper. Här kommer vi in på *lingvistiken och semiotiken* – som har att göra med att språk (ling)- och tecken (semi) får sina betydelser i relation till andra termer och begrepp – dvs. till vad de *inte* är. Då uppstår svart/vita motsatser som i regel spelar på positiva och negativa betydelser – t.ex. man/kvinna, stor/liten m.m. Ett *maktförhållande* skapas alltså. 8

Genussystem:

Genus kan tolkas som olika typer av relationer mellan manligt och kvinnligt och genusystem kan ses som något centralt för att ge maktrelationer i ett samhälle en viss betydelse. Enligt

---

5 Hirdman, Anja, *Tilltalande bilder*, sid 11-13.

6 Hirdman, Anja, *Tilltalande bilder*, sid 23.

7 Hirdman, Anja, *Tilltalande bilder*, sid 14.

8 K. Engström, *Genus & Genrer – forskningsknutna genusdiskurser i dagspress*, 2007, sid 35.

historikern Yvonne Hirdman är detta system uppbyggt av två logiker, det är hierarkin som betyder att mannen står över kvinnan i alla tänkbara avseenden. Mannen utgör normen för det normala och allmängiltiga, dessutom i-särhållandet, som betyder att manligt och kvinnligt inte får sammanblandas. Det rubbar maktbalansen mellan könen. Genussystemet är alltså en viss ordningsstruktur av kön som i sin tur fungerar som förutsättning för övriga könsrässiga och sociala ordningar i samhället - inom bland annat ekonomi och politik.⁹

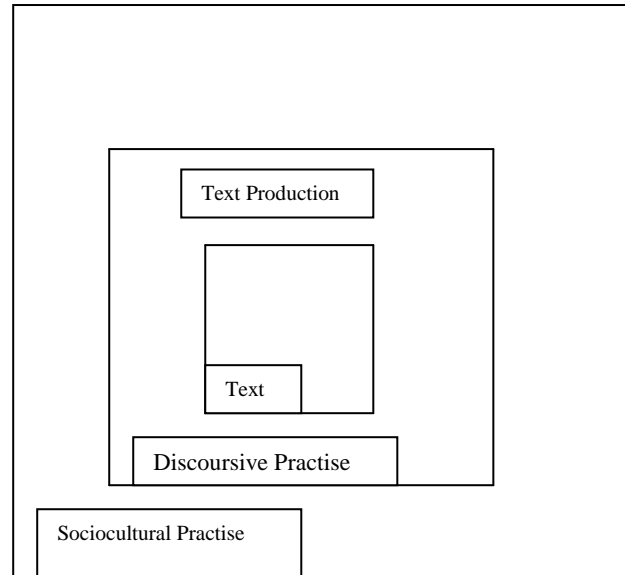
⁹ Christina Carlsson Wetterberg & Anna Jansdotter (red.) Genushistoria – En historiografiskt exposé, sid 8+116.

Teori

Norman Faircloughs kritiska diskursanalys – Den tredimensionella modellen

FIG 1: A Framework for critical discourse analysis of a communicative event 10

För att kunna se hur *Husmodern* utvecklades över tid angående språk, tilltal, värderingar etc. och hur denna utveckling kan kopplas till rådande samhällskontexter angående kvinnorollen och genusperspektiv ska vi utgå från medieforskaren Norman Fairclough och hans tredimensionella diskursanalytiska modell som bilden ovan visar. Vad diskurs är för något har vi förtydligat, men man kan sätta in detta begrepp i tre olika sammanhang och därmed utvinna ett större perspektiv och djupare mening i sina analyser.

1.3.1. Texten – Första analysnivån

Här ska alltså texten sättas i centrum och de egenskaper som kan finnas i den. Man lägger fokus på olika retoriska och grammatiska begrepp som *Husmodern* kan servera inom ett visst årtionde. Det gäller att undersöka textens uppbyggnad och karaktär – hur olika typer av vokabulär används, om det förekommer värdeladdade ord etc.¹¹ Här kan vi se om det medvetet förekommer ord, uttryck som anspelar på kvinnans marginaliserande roll i den dåtida samhällstillvaron. Denna analysnivå använder vi för att besvara uppsatsens första frågeställning.

10 Norman Fairclough – Analysis of communicative events, sid 59, (1995)

11 Norman Fairclough – Analysis of communicative events, sid 57-58, (1995)

1.3.2. Diskursiv praktik – Andra analysnivån

Här läggs fokus på att studera den diskursiva praktiken, vilket betyder att man tittar på hur själva texten är producerad. Det görs vanligtvis från två perspektiv: Lingvistisk analys och Intertextuell analys. Den första typen är av en mera beskrivande art, medan den andra ger chans till mer tolkning.¹² Här ska man stycka den ”verkliga” texten (dvs., den vi har framför oss) i olika bitar för att se om den bygger på andra typer av diskurser. Det gäller att identifiera vilken typ av diskurs vår aktuella text/nummer bygger på. Vi kan då titta noga på om det finns särskilt upprättade diskurser i *Husmodern* från årtionde till årtionde och på vilket sätt dessa framförs för läsaren. Som Fairclough uttrycker det:” The question one asking is, what genres and discourses were drawn upon in producing the text, and what traces of them are there in the text”¹³

1.3.3. Socialkulturell praktik – Tredje analysnivån

I denna sista fas är man ute efter att titta på kopplingen mellan den diskursiva praktiken och socialkulturella praktiken. Det mynnar i det huvudsakliga målet med den kritiska diskursanalysen, att synliggöra det som skapar ojämlika maktförhållanden mellan olika sociala grupper i samhället – i detta fall mannen och kvinnan. Genom att genomföra en kritisk diskursanalys ska man ha som mål att bidra och ge upphov till sociala förändringar som mynnar i mer jämlika förhållanden inom samhället olika sektorer.¹⁴ Det är för detta ändamål som vi har konsulterat samhällsvetenskaplig litteratur som på ett djupare sätt belyser kvinnans situation i dåtidens Sverige, och hur och varför samhälliga förändringar initierades – alltså den socialkulturella aspekten. Vilken aspekt vi ska belysa våra artiklar utifrån beror på nummer, årtionde, samhällskontext m.m., men ett par aspekter är arbetsmarknad och jämställd/jämlikhet Inom dessa områden är det ganska lätt att se olika typer av dominansförhållanden mellan könen som bygger på hegemoniska och hierarkiska tankegångar. Här kan vi också se hur *Husmodern* utvecklades och förändrades kopplat till just samhälliga förändringar som på ett eller flera sätt berörde kvinnans samhälliga position. Denna analysnivå använder vi i besvarandet av frågeställning två.

---

12 Norman Fairclough – Analysis of communicative events, sid 61, (1995)

13 Norman Fairclough – Analysis of communicative events, sid 61, (1995)

14 Norman Fairclough – Analysis of communicative events, sid 62, (1995)

Yvonne Hirdmans genusteori

Då denna uppsats sätter könen i en så pass central roll är det även nödvändigt att ha med några tankar om genusteori. Genusforskaren Yvonne Hirdman har ett konstruktivistisk synsätt på kön. Hon menar att genus ständigt görs, dels genom att könen hålls isär 15 och inte blandas, dels genom att mannen betraktas som norm 16. I särhållningen sker genom skapandet av dikotomier 17. Kvinnan och mannens egenskaper, saker, sysslor m.m. delas in i två kategorier som bygger på motsatspar. T.ex. kvinnan är passiv, mjuk, känslös medan mannen är aktiv, hård och förständig 18. Mannen som norm innebär att mannen betraktas som självklarheten, människan, som kvinnan ständigt jämförs med och får stå i kontrast mot. Genom att kvinnor fortsätter göra kvinnliga saker och män manliga, på grund av t.ex. fostran, ogillande och avskräckelse, upprätthålls detta system.

Vi ska genomgående ha dessa tankegångar i bakhuvudet när vi går igenom *Husmoderns* olika nummer och årgångar, för att se hur könsroller skapas i tidskriften. Vi tittar då på hur kvinnan framställs text- och bild jämfört med mannen. Vi ska se om det finns återkommande mönster och trender i hur kvinnan återges, och hur det inverkar på den kvinnliga representationen.

1.4 Syfte och Frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att utifrån ett genus/kvinnoperspektiv studera hur *Husmodern* utvecklades under olika decennier angående innehåll och läsartilltal och framförallt **varför** tidskriften förändrades från period till period. Här anknyter vi till den samhälliga kontexten angående den rådande kvinnorollen i Sverige. Hur pass utbrett var frågor kring genus och hur utvecklades/förändrades kvinnorollen i samhället under de berörda perioderna. Dessa frågor borde rimligtvis ha influerat *Husmoderns* utveckling angående innehåll och budskap.

Frågeställningar

1. Vilka teman/ämnen förekom och hur framställdes därigenom ”idealkvinnan”
2. Hur förändrades innehållet genom decennierna – både text/bildmässigt? Kopplat till det rådande samhället/tidsandan angående kvinnorollen i Sverige.

---

15 Genus – om det stabilas föränderliga former, Yvonne Hirdman, sid 36.

16 Genus – om det stabilas föränderliga former, Yvonne Hirdman, sid 59.

17 Genus – om det stabilas föränderliga former, Yvonne Hirdman, sid 35.

18 Genus – om det stabilas föränderliga former, Yvonne Hirdman, sid 48

1.5 Metod & Material

I denna uppsats ska vi använda oss av en kvalitativ text och bildanalys. En *tolkande* humanistisk metod. Vi ska genom närläsning ur ett genusperspektiv studera ett antal artiklar/bilder från de aktuella tidsperioderna som beskrivs nedan för att se hur kvinnan framställdes i text och bild och hur förändringar i materialet såg ut över tid. Vi tittar på ämnesval och bildval utifrån berörda årtal – hur konstruerades kvinnan i text och bild? Vilka teman återkom etc.? Detta kopplas till vår teoretiska utgångspunkt, som tidigare nämnt *diskursanalysen* som inom samhällsvetenskapen numera betraktas som den mest frekventa använda kvalitativa metoden för att belysa hierarkier och maktförhållanden i samhället, därför att det inbjuder till skarp kritiskt granskning av olikartade fenomen.¹⁹

Dock kan det finnas ett problem med denna diskursanalytiska metod, då det enligt vissa inte är självklart att den platsar i den kritiskt granskande genren eftersom att ”diskursanalys” är ett ganska brett begrepp som kan platsa i flera olika typer av studier, som inte tillhör text- och bildgenren. Mänsklig praktik och den fysiska utformningen av olika maktbaserade inrättningar, som till exempel fängelser och skolor är också tacksamma att titta närmare på.²⁰ Det finns givetvis en poäng i detta, med det hindrar oss inte från att använda en diskursiv tolkande metod, eftersom att den just inbjuder till skarp kritiskt granskning av vårt material.

När vi har valt ut vårt källmaterial från KB har det inte varit helt lätt att ”välja rätt” då *Husmodern* gavs ut en gång i veckan i 71 år, vilket resulterar i 3692 nummer. Därför har vi valt ut två nummer per årtionde för att få en viss bredd. Det är också lättare att skönja utvecklingsmässiga drag i text och bild om man överblickar materialet utifrån större tidsperioder. Det är därför vi har undvikit att från ett visst år välja nummer 1,2,3 osv. Våra val av nummer per år har minst ett halvårs mellanrum. Detta för att på ett lättare sätt upptäcka eventuella utvecklingsdrag och förändringar i text- och bild hur kvinnan representerades och skildrades. Därför har vi valt nummer 1 & 26, 1 & 52 etc.

När det kommer till utifrån vilka kriterier vi har valt ut artiklar och bilder till analys har vi förhållit oss ganska breda i vårt urval. Både renodlade nyhetsartiklar och fiktivt material

---

¹⁹ Esaiasson Peter, Oscarsson Henrik, Mikael Giljam, Wängnerud Lena, *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, (2010), sid 239-240.

²⁰ Esaiasson Peter, Oscarsson Henrik, Mikael Giljam, Wängnerud Lena, *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, (2010), sid 239.

såsom annonser, insändare från privatpersoner, har studerats. Detta beror på att husmodersrollen och ”idealkvinnan” genomsyrar i stort sett allt redaktionellt material vi har studerat i våra utvalda nummer av *Husmodern*. Det kvittar egentligen vilken typ av material som har studerats. Husmodersrollen och idéer om kvinnan kan urskiljas i olikartade typer av material. Såväl i renodlade artiklar, annonser, noveller och insändare. Därför är det befogat att inneha ett brett synfält i urvalsprocessen.

Dessa år har vi valt att ta med:

- 1917 – Första numret
- 1921 – Införandet av kvinnlig rösträtt
- 1935 – Depressionen
- 1945 – Efterkrigstiden
- 1955 – Det glada femtiotalet
- 1965 – Grundlig förändring av utformning, mera kändisjournalistik
- 1975 – Jämställdhet & Jämlikhet
- 1988 – Sista numret – endast kändisjournalistik

För att en textanalys ska kunna genomföras inom rimlig tid är det nödvändigt att begränsa sig i urvalet. När vi har valt ut vårt källmaterial har vi försökt välja utifrån särskilt betydelsefulla år i historien och kvinnohistorien, där kvinnan som samhällsvarelse har varit särskilt aktiv och då se om den förändrande kvinnoroll som den historiska utvecklingen förde med sig influerat *Husmoderns* innehåll, tilltal och utformning.

2. Resultat & Analys

Undersökning bygger på två frågeställningar som har sin grund i texter ur *Husmoderns* utvalda nummer. De utvalda numren används för att ta reda på vilka teman som var frekventa och hur man skrev om dem. Textens uppbyggnad och karaktär synas för att visa på värdeladdade ord och meningar som spelar på kvinnan marginaliserande ställning.

Dem så kallade sociala praktikerna – samspelet med verkligheten undersöks i den andra frågeställningen. Hur innehållet förändrades genom tiderna – kopplat till den rådande tidsandan angående kvinnorollen i Sverige. *Husmoderns* text och bildmässiga utveckling kopplas till ett samhälligt perspektiv.

2.1.1 Vilka teman förekom och hur framställdes därigenom ”idealkvinnan”?

Texter ur *Husmodern*, 1917 – nummer 1 & 26

Husmoderns första upplaga är enkel till sin form och består i snitt av 16 sidor. På omslagen finns det, förutom annonser och titel på tidningen, en illustrerad silhuett av en kvinna i prickig krinolinklänning. Håret är uppsatt i två ”bullar” på var sida om huvudet och i brösthöjd håller hon i en skål.

I det första numret av tidskriften finns det ingen direkt intervju med någon. Texterna är främst av rådgivande och krönikeliknande karaktär. Tidskriften är nischad och vänder sig till medelklassens husmödrar i staden:

”Även husmodern i staden behöver mer än väl sätta sig in i halten av lantgårdarnas produkter, där de utbudas på småstadens torg eller i storstadens saluhall” 21, står det. Att det är medelklasskvinnan (och inte tjänarinnan) som tidningen vänder sig till framkommer bland annat i en text om husmoderns arbetsdräkt i hemmet: ”I de allra flesta vårdade hem lägger man numera en långt större vikt vid tjänstefolkets korrekta klädsel än förut”. När som nu förhållandena tvinga allt flera husmödrar att själva lägga hand vid alla arbeten inom hemmet, blir frågan om deras arbetsdräkt mera viktig än förut.” 22 Tjänarinnan innehar bara en biroll, hon talas om, men varken till eller med.

Tidskriften är konservativ i den betydelsen att det till exempel, som de skriver, inte ligger i deras uppgift ”att följa modets skiftande företeelser”. Husmoderns ambition är att, utifrån den rådande situationen i samhället, vara de svenska husmödrarnas ”praktiska rådgivare” 23.

Tilltalet är undervisande och fastställer vad som är relevant och viktigt. Det är det *bästa* sättet tidskriften vill förmedla till läsarna. *Husmodern* vill ge ”vinkar till husmodern och bästa sättet att vid varje särskild tidpunkt på det mest ekonomiska sätt begagna situationen”, skriver de i presentationen av sig själva.

Teman som behandlas i nummer 1 knyts till dyrtiden som rådde 1917. Ransoneringar och regleringar av livsmedel i Sverige var en effekt av första världskriget. Man förstår att tidskriften på något vis söker *underlätta* för husmödrarna, genom allehanda tips och råd, t.ex. behandlas vad som är lämpligt och värt att äta i dyrtiden, sett till både pris och

---

21 *Husmodern*, 1917, nummer 1, sid 11.

22 *Husmodern* 1917, nummer 1, sid 10.

23 *Husmodern* 1917, nummer 1, sid 3.

näringsinnehåll. Man söker upphöja de husliga sysslorna, och liksom få husmödrarna att se ”sin plikt” ur ett positivt perspektiv.

Husmodern ska söka glädja sig åt och göra det bästa åt vad som är hennes öde.

Upprätthållandet av en fasad tycks vara viktigt för henne. Även om det arbete hon utför är tidskrävande och tungt, tycks hon kunna få uppskattning först då hon lyckas hålla skenet uppe. I en artikel som förespråkar en arbetsdräkt för en husmor skriver skribenten att arbetsdräkten bör ägas av alla kvinnor som ”sätter värde på prydlighet, trevnad, gott humör och hemmets anseende”²⁴. Hon menar att dräkten bidrar till de övriga familjemedlemmarnas trevnad då husmodern även blir ”estetiskt tilltalande mitt i de vardagliga sysslorna”²⁵. Ett par mjuka skor eller kängor till arbetsdräkten och ”vågar [skribenten] påstå att de husliga plikterna snarare skola te sig som en genialiskt mångsidig hälso- och skönhetskur än som ett dystert och nödvändigt ont”²⁶. I en annan artikel står det: ”Vi husmödrar i genomsnittsvillkor kunna aldrig fodra ett villigt och välgjort arbete av våra tjänare, om vi ej själva övervaka och visa oss förstå och uppskatta det”²⁷

Idealkvinnan som framträder är en klok maka och mor/uppfostrarinna. Hennes plats är i hemmet, där hon arbetar flitigt, är hänsynsfull mot hemmets ekonomi (sparsamhet är dygden som går igenom i princip alla artiklar²⁸) och samtidigt visar ett glatt lynne. Det är i hemmet hon gör mest nytta, det är där hon har ett värde. Hemmet är sfären som är hennes och där hon borde försöka bli så bra som möjligt. I *Husmoderns* avdelning Familjefrågor, som är ett diskussions-/debattforum för frågor som rör hemmet, inbjuder tidskriften sina läsare till diskussion kring vilket kvinnligt arbete som är mest lönsamt för hushållets ekonomi. Skribenten talar om värdet av det välorganiserade hushållsarbetet och av ”skicklighet i reparationsarbetet”. Hon skriver att genom dessa färdigheter, som hon menar att kvinnan bara kan lära sig i hemmet, kan en hon spara pengar. Arbete som däremot utförs ”ute, på fabrik, i affär eller på kontor, får hon liten eller ingen tid att vare sig skaffa eller underhålla ovan omtalade praktiska färdighet. Hon vinner istället en viss inkomst, men uppväger den de värden som gå förlorade?”²⁹

---

²⁴ *Husmodern* 1917, nummer 1, sid 10.

²⁵ *Husmodern* 1917, nummer 1, sid 10.

²⁶ *Husmodern*, 1917, nummer 1, sid 11

²⁷ *Husmodern*, 1917, nummer 1 sid 6.

²⁸ *Husmodern*, 1917, nummer 1, sid 12.

²⁹ *Husmodern*, 1917, nummer 1, sid 12.

I personporträttet om Fru Kamke i nummer 46 av *Husmodern* ser man dock att det är möjligt för en kvinna att både arbeta och uppfostra sina barn. I artikeln är det dock hennes äktenskap och barnuppfostran som är i centrum. Skribenten skriver:

”Omsorgen om fyra barns uppfostran hindrade ej Hanna Kamke som ung fru återuppta sitt skolarbete”. I den här artikeln får man också se ett upphöjande av det husliga arbetet. ”i solidarisk samhörighet ha alla familjemedlemmarna hjälpts åt i alla husliga arbeten, och de ha fostrats till kärlek för detta arbete och till aktning för detsamma 30.

Även om moderskapet ansågs ligga i en kvinnas natur kan man i en artikel se att hon inte är fullkomlig som mor. Hon är ängslig och osäker. I en artikel som behandlar hur en mor bäst skyddar sina barn från epidemiska sjukdomar står det: ”En ängslig mor bringas ofta genom sin känsla av osäkerhet att vidtaga överdrivna och opraktiska eller rent av skadliga åtgärder.” 31.

Det finns inga indikationer på möjligheten att båda föräldrarna skulle kunna ta hand om barn och matlagning. Om kvinnan själv blir sjuk uppmanas hon först och främst att hålla sig borta från köket och överlåta arbetet åt en tjänarinna. Om denna möjlighet inte finns, tvingas hon alltså laga mat ändå, men uppmanas vara noga med handhygien och eventuellt ha en lapp över näsa och mun.

Ingenstans i dessa två nummer finner man ett ifrågasättande av att det enbart är kvinnan som har hand om barn, städning och matlagning. Att göra det bästa av situationen tycks vara tidskriftens motto.

2.1.2 Texter ur *Husmodern*, 1921 – nummer 1 & 52

Det har nu gått fyra år sedan *Husmodern* startades. Första världskriget är över. Men av en artikel i det första numret får man veta att det inte är en lätt tid för husmödrar:

På intet sätt kunna vi kalla denna tid lätt eller lycklig för husmödrar. Den är dyr och osäker. De beräkningar man gör för upp det ena halvåret, kullkastas det andra, och de stackars husmödrarna nödgas ständigt utfundera nya utvägar vad både ekonomi och organisation beträffa.³²

Omslagen har förändrats och täcks nu av en bild. Annonserna på omslagen är borta.

Tidskriften har också ökat sitt sidantal till 28 och lösnummerpriset har gått upp till 35 öre.

I sin sammanfattning av 1921 års *Husmoder* beskriver tidningen sig som ”husmödrarnas speciella organ [där varje husmoder finner] råd och hjälp i olika fackfrågor, som angår hennes

---

30 *Husmodern*, 1917, nummer 46, sid 6.

31 *Husmodern*, 1917, nummer 1, sid 8.

32 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 9

verksamhetsfält”.

Tidningen skriver också att de i sina porträtt vill ”ge husmödrarna tillfälle att lära känna framstående förmågor inom hemmets eller dit hörande områden”.

Man förklarar även att ”Husmodern hädanefter kommer att bli också en aktuell tidning, i det att åtskilliga sidor i varje nummer, däribland mittuppslaget, skola ägnas åt viktigare dagshändelser av intresse för husmödrarna” 33.

I detta nummer återfinns även en livlig skoldebatt. Det tycks finnas en viss rädsla för att flickorna ska bli överhettade av allt för mycket skolarbete. Genom att minska på läsningen och införa mera praktiskt arbete har man sökt ”skona flickorna i övergångsåren”, står det. Så här säger en intervjuad medföreståndarinna.

På det hela taget har vi funnit, att flickorna även i den ömtåligaste åldern uthärdar arbetet, utan svårighet. [...] Ett avgångsbetyg från åttaklassigt läroverk berättigar ju numera till inträde i vissa kurser såsom vid post och telegraf, och våra flickor sätta i många fall en kommande yrkesutbildning som mål. Den nervositet, som griper en och annan inför tanken på avgångsbetyget kan bli orsaken till överansträngning. Flickor är ju som regel ytterst samvetsgranna.

I Whitlockska skolan har även pojkarna huslig ekonomi på schemat. ”Det är visserligen inte meningen, att de skola lära sig finare matlagning som flickorna, men de få en händighet i att kunna reda sig i husligheten, och det är icke att förakta. 34”

Det är intressant att även pojkarna får lära sig huslig ekonomi, även om det inte är *meningen* att de ska bli lika duktiga som flickorna, då de inte ska ägna större delen av livet i köket. Flickan däremot anses vara predestinerad att bli en husmor (även om hon är en ”skoltös” nu). I en annan artikel uppmanas mödrarna, som ”förståndiga uppfostrarinnor” ”att i tid leda sin flickas smak åt det rätta hållet, åt det rena och sunda i linjer och färger, och som ändå får henne att inse, att kläderna endast böra vara en vacker bakgrund till de långt viktigare uppgifter som väntar” 35. Det vill säga husmorssysslorna.

Uppdelningen mellan den högre och lägre klassens kvinnor är väldigt tydlig. Än är legostadgan inte avskaffad och relationen mellan husmor och tjänarinna är som den mellan en mor och ett barn 36. I en insändare skriver en ”prästfru”:

Varje husmor, som icke är i det lyckliga läget att hon kan taga fullt utbildade jungfrur i sin tjänst, utan som får lära upp sina hjälpredor själv, har nog erfarit, hur svårt det är att enkelt och klart förklara för en oerfaren flicka, när hon skall bjuda från höger och när från vänster. 37

---

33 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 2

34 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 10-11

35 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 12

36 Kyle Gunhild, Handbok i svensk kvinnohistoria, sid 98.

37 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 9.

I ”Våra läsarinor emellan” skriver ”Officersfru”:

” tar jag i mitt hus en liten okunnig och okultiverad landsflicka, som jag vill försöka bibringa kunskaper, fasoner och hyfsning under förhoppning, att hon skall bli mig en god hjälp i hushållsarbetet – så är det väl ändå barockt, om jag kallar henne ’fröken’? 38

I en annan artikel uppmanar skribenten sina läsare att prova på ett experiment: att låta tjänstefolket få en krona för varje, till hushållet, intjänad tia.

I nummer 1 porträtteras läkarhustrun Marie-Lousie Berg. Hon beskrivs som en ”intelligent, vaken och praktiskt” kvinna, hon är enkel, anspråkslös och godhjärtad. Hos henne kan man skönja vad som var idealkvinnan. En uppoffrande (”Patienterna få alltid gå före henne – det måste så vara”), storsint, tålmodig hustru, som underlättar för sin man, gör honom glad, ”delar hans intressen”.

En sådan hustru har professor John Berg f.d. överläkare och direktör vid Serafimerlasarettet i Stockholm. Fru Marie Louise Berg kan utan överdrift sägas vara idealet för en läkarfru. Hon har både medfödda och förvärvade egenskaper därtill. Själv säger hon visserligen att hennes ’enda talang är att kunna vänta och visa ett glatt ansikte’. I de orden ligger emellertid gömd en oändlighet av tålmod och storsinne [...].39.

I personporträttet i nummer 52 finner man detta citat:

Var och en med hjärtat på rätta stället vet fuller väl vad begreppet kvinna och mor innebär, detta förutan. Det är inkarnationen för ett bestående och ett fortsatt liv, det är kärleken i mödan, leende i smärtan; det är allt vad vi förmå tänka av stort och gott⁴⁰.

Kvinnan är modern, det som för livet vidare och som lyckas stå ut och hålla skenet uppe trots allt.

I detta nummer får man dock möta en självförsörjande kvinna (arbete på kontor) som bor själv, och det i en ovanligt stor bostad. Ovanligt menar skribenten att det är då man ”annars äro ” vana vid att en dubblett med kokvrå brukar vara det högsta målet för en självförsörjande dams kassa och ambition. – Men nu kvarstår emellertid faktum, fröken Jane Wahlgren är ensam härskarinna i detta hem, detta osedvanligt vackra hem!”⁴¹

Det är den mjuka, ömma, goda, duktiga kvinnan som får framträda i artiklarna. De onda och/eller klantiga kvinnorna hittar man istället i fiktionens värld. De återfinns bland annat i

---

38 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 12.

39 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 3

40 *Husmodern*, 1921, nummer 52, sid 7

41 *Husmodern*, 1921, nummer 52, sid 14

Husmoderns noveller och följetonger. Titlarna ”Synderskan” och ”Ormen i lustgården” talar för sig själv.

I novellen ”Lutfisken” får vi t.ex. möta unga husmodern Lisen på 19 år. Hon ska ordna sin allra första julmiddag, och allt går såklart fel. Effekten blir tydlig: ”Erik kysste mig naturligtvis, men jag inbillade mig nästan, hans kyss var litet mindre varm än annars”⁴². När hon inte kan laga mat, är hon plötsligt inte lika attraktiv.

Mannen, Erik, tar inget konkret ansvar över köket. Han dyker upp novellen enbart för att ge uppmaningar:” [D]u och Kerstin se nog till, att [lutfisken] inte blir för hård, men riktigt välkockt, inte sant?” Eller för att fråga om maten är färdig:” Lisen lilla, är ni färdiga snart?” frågade han på sitt godmodiga sätt ” Köket kallar Lisen för ”sitt rike”: ”så for jag ned i mitt rike, där jag ännu var så lite hemmastadd, och kände mig så bortkommen som ett barn i sjumilaskog ungefär.” Lisen får dock till slut hjälp av sin svärmor men uppmaningen på slutet lyder:

”mina barn, preparera er en smula innan ni övertaget ansvaret för hus och hem, det är absolut tillrådligt! Inte alla svärmödrar likna min, det kan sannerligen inte begäras – gör ni ert bästa, det vill jag råda också nutidsflickorna till! I helg och söcken, i juletid och under årets alla dagar, det är lika viktigt – alltid. Bered er på det och handla därefter!”⁴³

I en annan novell finner vi Fru Eva som framstår som en orolig och klängig hustru. I slutet av novellen får hon dock ångra detta. Hon lovar då att ”bli god som guld och aldrig krångla mer, när [maken] skall då ut till middag”. I novellen kan man också läsa om rädslan för att väninnorna ska få reda på att äktenskapet inte är på topp. ”hur många vänner har en kvinna, som förlorat sin mans kärlek?”, frågar hon sig själv. Att misslyckas med sitt äktenskap ”skulle krossa henne”⁴⁴. Äktenskapet framstår som kvinnans allt. Det ger henne den värdighet som gör att andra kvinnor vill umgås med henne.

Följetongen ”Skulle nu vilja gifta om er med er man?” är visserligen en översättning, men den är intressant i det avseendet att här uppmanas inte kvinnan vara sin man till lags, utan tvärtom. En väninna till huvudpersonen säger: ”Glöm aldrig, Alma, att den moderna kvinnan är en individ, icke en undertryckt varelse’[...].”⁴⁵

---

42 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 5

43 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 8

44 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 17

45 *Husmodern*, 1921, nummer 1, sid 26

2.1.3 Texter ur *Husmodern*, 1935 – Nummer 1 & 26

Året är nu 1935 och den Stora depressionen årtionde.

Husmodern har ökat sitt sidantal väsentligt och består nu av i snitt av 68 sidor. Omslagen pryds av fotografier i svartvitt med en röd ram runt alternativt akvarellmålningar i färg. Vanliga omslagsmotiv är barn i borgarhem och poserande flickebarn och prinsessor.

Artiklarna börjar mer se ut som dagens, dvs. med rubrik, ingress och brödtext, samt text varvad med talstreck/citat. Männan börjar framträda i tidskriften, både som skribenter och intervjupersoner.

Inslag av kändis- och hovjournalistik har blivit mer vanligt. Till exempel ägnas två hela uppslag åt en rundvandring på Salsta slott⁴⁶ och en artikel åt Greta Garbro⁴⁷. Även hur inslag med hur man ska hålla sig i ung och form börjar systematiskt förekomma i varje nummer, där övningarna beskrivs steg för steg i bilder .

Kvinnan har blivit mer av en konsumtionsvarelse. Det framkommer i en artikel där hon kallas för ”husmodern-konsumenten”. *Sparsamhet* är dock fortfarande ett begrepp som förekommer i positiv bemärkelse. Idealkvinnan är klok och sparsam. ”Sparsamhetens ansvar vilar på henne. Hon blir den fasta hörnstenen i familjebildningen. Äktenskapslyckan står i proportion till uppskattningen av makans och husmoderns arbete”⁴⁸. På sidan finns en illustration av en man som sitter i fåtöljen och läser tidningen, medan en kvinna sitter vid ett bord, och skriver i en kassabok?

Könsrollerna börjar bli mer och mer flytande. I en artikel berättar Skulptören Torwald Alef. ”en liten romantisk historia”:

Han var studerande och ägde inga inkomster alls, medan fästmon var nog lycklig att varje månad få lyfta en ganska god avlöning. De satt en kväll ute på restaurang och såg så lyckliga ut, att det riktigt strålade om dem. Innan de betalade, log hon mot honom med glimten i ögat, hon lyfte sin lilla förtjusande fot i högklackade pumps och sparkade liksom av en händelse till honom lätt. Han böjde sig ned och vidrörde foten, men när han åter lade näven på bordet hade han pengar i den, tillräckligt för att modigt be om räkningen och med flott gest betala deras förtäring och ge dricks. Han hade diskret hämtat upp småpengarna ur fästmons sko.⁴⁹

Men även om kvinnan betalade var det inte helt accepterat ännu, och fick liksom göras under bordet.

---

46 *Husmodern*, 1935, nummer 1, sid 8-9

47 *Husmodern*, 1935, nummer 26, sid 10

48 *Husmodern*, 1935, nummer 1, sid 15

49 *Husmodern*, 1935, nummer 52, sid 44

Kvinnan och mannen framställs som *par* nu. På bilderna återfinns de tillsammans, i varandras famnar, hand i hand, osv. I nummer 26 får man se ett alternativt sätt att bo på. Artikel handlar om ett par som bor i ett s.k. kollektivhus. Det skrivs att kvinnan är ”gift med...” inte längre ”fru till...”.

I artikeln ”Vad är ert livs romantik” kan man se en viss tudelning i vad kvinnor och män lägger vikt vid i livet. För kvinnorna är deras livs romantik kärleken mellan man och kvinna samt äktenskapet. Männerna svarar, den moderna psykologin eller naturen, på frågan.

I novellen: ”Det är jag som bestämmer” är könsrollerna helt ombytta. Mannen i novellen bäddar sängen, tar hand om barnen, tvättar, lagar mat, osv. ”Husfar” kallar han sig.

”Två ensamma, arbetslösa husfäder, som sitter instängda i hemmen medan fruarna jobbar i city, bör hålla ihop en regndag som den här!”, säger han till sin vän som han bjudit hem på kaffe. ”Det klär dig att vara huslig!”, säger vännen. Men kvinnan blir sjuk. Mannen ber dock inte henne ge upp sitt jobb helt, bara uppmanar henne att ta ”tjänstledigt”. Men det är inte enbart för hennes skull, låter han henne veta. ”Jag vill ha ett karljobb. Du har väl aldrig gått och trott, att jag trivs med att vara jungfru? Att jag ämnat förbli det i all evighet?”, säger han. Hon invänder: ”Men en plats med pension...”, invänder hon.

”... får ryka när hustruns hälsa och mannens människovärdighet är i fara!”, fyller han i.

”Vilken tyrann! Jag tror att du faller tillbaka i dina gamla manér!”, sade hon. Men hon log när hon sade det. Och han kände att han segrat.” 50

Men att vara gift har blivit en konst som inte många lyckas med. Under rubriken ”Lyckligt gift hela livet” återfinns en översatt översättning från den engelska tidningen Daily Mail:

I känslöavseende äro män vax i sin hustrus händer, om bara hustrun kan konsten att leda sina mäns känslor så att de bli skapande i stället för negativa. En man börjar alltid sitt äktenskap med så höga förhoppningar och så vackra avsikter att hans hustru känner det som om hon skulle bli allsmäktig för all framtid. Och om hon så misslyckas, så ligger felet i hennes egen lättja. 51

Felet ligger hos henne, det är hon som problematiseras, det är *hon* som ska leva upp till hans förväntningar.

I detta nummer finns även en debatt kring boken ”Eva-löggen”. ”Vi kvinnor måste höja oss upp ur eva löggen?”. Insändaren skriver till de övriga läsarna i form av sina ”medsysterar”.

---

50 *Husmodern*, 1935, nummer 26, sid 12-14

51 *Husmodern*, 1935, nummer 26, sid 11

Har Eva-lögnen ingett kvinnan en sådan känsla av skuld, att om hon begår samma fel som mannen här i världen, så bär hon därigenom på dubbelt större skuld än han, eller huru skall man förklara kvinnans hårda domar över sitt eget kön och hennes förlåtande sinnelag mot mannen?⁵²

Skribenten kommer med exempel och menar att Evalögnen finns i alla samhällsklasser.

2.1.4 Texter ur *Husmodern*, 1945 – Nummer 1 & 52

De kvinnliga egenskaperna glorifieras inte längre. Det börjar uppstå någon slags jämvikt mellan könen. ”Kamratskapet” är något nytt, som gör att många frågor dyker upp: ”Anser ni att den större sociala jämlikheten mellan könen närmar eller fjärrar dem?”, ”Saknar svensken förmåga att sammansmälta begreppen kamrat och älskarinna?” Dessa frågor finner man under den nya avdelningen ”Mannen svarar” och han säger: ”Det som så mycket annat beror nog på att svensken genom sin uppfostran alltid fått känslan av att han är den överlägsne och kvinnan är något som han ska forma, inte en självständigt tänkande och kännande individ”.

Det tycks dock finnas en saknad efter gammal hederlig kvinnlighet. På frågan hur kvinnan ska göra för att väcka mannens intresse svarar mannen: ”inte lägga bort det koketteri som behövs för att väcka trögdjuret-mannen till liv – det är ett vapen som hon ska använda, när on nu gör det med sådant behag”⁵³. I detta citat kan man tyda en föreställning om att attraktionen finnas i just särskildheten hos könen och skulle försvinna om könen blev allt mer lika.

Husfäderna får mer och mer utrymme i tidskriften. Där återfinns ”Husliga herrar i Lund”:
”Kandidat Agrell hör till den moderna typen av män, som inte drar sig för att hjälpa sin förvärvsarbetande fru. Han har t.o.m. eget köksförkläde på, vilket man haft ogement roligt åt i ’Lundagård’ ”⁵⁴. I annan artikel går under rubriken ”Självklart med en huslig man – är det i Norge, säger Inga-Britt Ranemark”⁵⁵. I tidskriften går också att hitta en illustration på en man som byter blöja på sin bebis. ”Att sköta om baby på kvällen är mitt absoluta privilegium”, bekänner en officer, en modern pappa av det trevliga slaget”⁵⁶, beskriver bildtexten.

Tidskriften börjar också med att på riktigt ifrågasätta kvinnliga egenskaper som av naturen givna. I nr 52 återfinns en arg artikel om just detta ”Om he-män, om äkta manlighet och oäkta”.

Men, invänder ni, är inte ’manlighet’ och ’kvinnlighet’ egenskaper, som en gång för alla är givna av naturen? Jo naturligtvis, men det är människorna, de sociala mönstren, som har gett de

---

⁵² *Husmodern*, 1935, nummer 52, sid 24, 48

⁵³ *Husmodern*, 1945, nummer 1, sid 25, 37

⁵⁴ *Husmodern*, 1945, nummer 1, sid 20

⁵⁵ *Husmodern*, 1945, nummer 52, sid

⁵⁶ *Husmodern*, 1945, nummer 52, sid 11

egenskaperna alla deras ovidkommande tillsatser och bl.a. bestämt, att en karl ska vara aggressiv och kvinnan en sjäpa⁵⁷.

Skribenten refererar till antropologiska verk.

Skribenten skriver också om ett ”kvinnoförakt”:

Kvinnoförakt framodlas som sagt bl.a. genom att man, som i den nyss nämnda filmen, gör kvinnan som har utomhusyrke löjlig. Men det finns också en tendens att göra den kvinna löjlig som arbetar i husmodersyrket, ett yrke som ändå fordrar så mycken utbildning och skicklighet, ja ren yrkesskicklighet⁵⁸.

I den här artikeln försvarar *Husmodern* även sin egen tidning. En insändare har anklagat ’husmoderliga veckotidningar’ håller på med en ”glorifiering”. Försvaret lyder såhär: ”vad som finns är alltjämt bara matrecepten och den husligt fackliga vägledningen ” och det beror på att tidskriften just är ”husmödrarnas facktidning” ⁵⁹.

2.1.5 Texter ur *Husmodern*, 1955 – Nummer 1 & 27

Vid en första anblick av nummer ett kan man konstatera att den klassiska *husmodersrollen* lever kvar. Bara genom en snabb genombläddring stöter läsaren på allehanda råd och tips hur kvinnan ska kunna bli en bättre husmoder. Alltifrån hur köket ska bli renare och hur man lagar den godaste sockerkakan. Genomgående teman i det första numret präglas uteslutande av olikartade uppmanande råd hur kvinnan just kan bli en bättre husmoder och hon verkar samtidigt inte vara obekvämt i den rollen: Ett exempel från en ”modern prästfru”: Reportern frågar:

”Vad tycker ni är väsentligast i husmodersarbetet? Svar: ”Att organisera så att jag får tid för min familj. Man måste ha tid att finnas där, när barnen kommer hem från skolan och sin make från sina plikter”⁶⁰

Genom närläsning av detta citat är det ganska givet att denna kvinna fortfarande tycks trivas i sin roll. Hos beskriver sina åtaganden i en positiv tongång. Detta synsätt förstärks av den reklam som finns i det aktuella numret. Leende husmödrar iförda förkläden gör reklam för allehanda produkter som tvål och tvättmedel som ska göra deras husmodersroll behändigare.

61

---

57 *Husmodern*, 1945, nummer 52, sid 10

58 *Husmodern*, 1945, nummer 52, sid 10

59 *Husmodern*, 1945, nummer 52, sid 10

60 *Husmodern*, nummer 1, 1955, sid 6.

61 *Husmodern*, nummer 1, 1955, sid 5+7 + 23

Ytterligare ett citat ger en bekräftelse på kvinnans marginaliserade roll. En novell inleds med orden ”För en flicka som ingenting vet och ingenting kan, har ni gjort ett duktigt arbete”⁶² Framförallt mitten av meningen ger en indikation på kvinnans lägre position. Det låter som att det är en självklarhet att hon inte ska kunna något förutom just sedvanliga husmoderssysslor.

Dock kan vi faktiskt se en viss brytning i dessa teman som anspelar på kvinnans fasta position i hemmets lugna vrå. En bit in i numret bjuds vi på ett personporträtt av en kvinna – Elisabeth Thrane som bryter mot husmodersidealet genom att åka skoter till Indien vilket i sin tur signalerar en viss förändring i genusrollen. Kvinnan bryter mot de uppställda beteendekoderna och blir mera äventyrligt lagd. Andra damer blir också imponerande av denna modiga kvinna:

”och en dam på över sjuttio som för det mesta brukade sticka sockor till sina barnbarn, frågade på fullt allvar om det inte fanns plats för henne på baksätet”⁶³

Denna indikation om att kvinnan vill komma ut och få nya erfarenheter utanför hemmet förstärks i slutet av numret där en sida har rubriken: ”Nya kurser för moderna kvinnor” Kvinnor erbjuds här att fortbilda sig till exempel till kontorist, marknadsförare (reklam), försäljare etc.⁶⁴

Teman som anspelar på den vanliga hemmafrurollen får alltså konkurrens av material som har en mera utmanande prägel där kvinnan borde ta chansen att frigöra sig från rollen som husets allt-i-allo.

I numret som utkom ett halvår senare är det ingen större förändring som skett tema/ämnesmässigt. Om man jämför nummer 1 och 27 är det till exempel möjligt att se likheter i personporträtten av utvalda kvinnor. Skådespelerskan Eva Dahlbäck är ett exempel. Ett citat ger ett bevis på att ingen konkret förändring har trätt i kraft angående den kvinnliga husmodersrollen: ”skådespelerskan och nu författarinna – så är Eva Dahlbäck känd. Men huvuduppgiften anser hon vara som maka åt kapten Sven Lampell och mor åt 10 årige Tomas.”⁶⁵ Hennes professionella yrke åsidosätts till hennes roll som plikttrogen husmoder. Skötseln av hemmet måste gå före allt annat. Detta tankesätt förstärks också av porträttet av

---

⁶² *Husmodern*, nummer 1, 1955, sid 30.

⁶³ *Husmodern*, nummer 1, 1955, sid 20-21.

⁶⁴ *Husmodern*, nummer 1, 1955, sid 47.

⁶⁵ *Husmodern*, nummer 27, 1955, sid 4-5.

veckans husmoder som till varje pris vill vara sin man och familj till lags: ”min man och barn ska trivas och ha det bra” 66

Men, en annan likhet med dessa två nummer går faktiskt åt motsatt håll – alltså inte åt det kvinnomarginaliserande. På sidan två ser man en kvinna som poserar i en utmanande baddräckt i syfte att göra reklam för solkräm. En ganska vågad bild som bryter mot den sedvanliga kvinnobild vi har matas med hittills. Här slipper kvinnan för ett ögonblick ifrån sin husmodersstämpel och blir mera frisinnad och frigjord. Samma tendens ser vi på nästa uppslag där en ung kvinna gör reklam för trendfulla modekläder. 67 Den kvinnliga gestalten blir allt mera uppluckrad och blir tillskriven andra och nya personliga egenskaper.

2.1.6 Texter ur *Husmodern*, nummer 1 & 27, 1965

Nu när det har gått tio år har en del förändringar skett tema/ämnesmässigt. Genom studerandet av framförallt bildval är det möjligt att se en utveckling i hur kvinnor representeras. I mitten av tidningen får vi möta ett antal kvinnor som helt klart har förflyttats ifrån sin sedvanliga husmodersroll. De poserar för dåtidens modeplagg på och ser genuint avslappande ut. 68 Detta kommer så långt ifrån köks och hem idealet som möjligt. Kvinnan blir mera frigjord och mindre bunden i *en enda* samhällig roll. Jämfört med tio år tidigare vågar hon vågar ta sig an friheter i hur hon ska föra sig.

Likväl finns i viss mån den traditionella husmodersandan kvar. Om man jämför nummer 1 & nummer 27 temamässigt ger framförallt nummer 27 bekräftelse på att kvinnan hela tiden hamnar i skuggan av mannen ledande position. I början av nummer 27 intervjuas Aina Erlander, hustru till dåvarande statsministern Tage Erlander. Under intervjun gör hon sitt bästa för att inte framhäva sin egen person. ”inte för att jag begriper varför ni vill skriva om mig”. 69 Just betoning på ordvalet ”mig” ger en indikation att hon på något sätt vill undervärdera sig själv och sin egen karaktär i förhållande till sin framstående make.

Vidare när hon delger sin livshistoria för reportern återkommer uttryck och ordval som förringar hennes kvinnliga karaktär. När hennes studieresultat från Lund kommer på tal gör hon sitt bästa för att inte framhäva sig själv: ”inträdesprovet var inte särskilt krävande, men

---

66 *Husmodern*, nummer 27, 1955, sid 6.

67 *Husmodern*, nummer 27, 1955, sid 2-3.

68 *Husmodern*, nummer 1, 1965, sid 22-23, 32.

69 *Husmodern*, nummer 27, 1965, sid 6.

jag lyckades ändå prestera mitt allra bästa för att göra bort mig”. ”jag skulle kunna svära på att jag inte har skrivit den. Men handstilen avslöjar mig! Jag skriver likadant idag – möjligen ännu slarvigare.”⁷⁰ Här ser vi på hennes ordval och hennes sätt att uttrycka sig att hon inte är blyg för självkritik. Hon beskriver hela tiden sig själv i en så pass negativ anda som möjligt, eftersom hon uppenbarligen inte vill stjäla uppmärksamhet från hennes make och hans samhälliga status som Sveriges statsminister.

Samma kvinnonedvärderande tendens ser man några sidor längre fram där en ung kvinna framstår som mannens privata ägodel, som ständigt ska vara honom till lags om det så krävs att hon måste sluta sitt arbete. Ett citat ger bekräftelse på att hon ger sig själv hela skulden för det illa fungerande äktenskapet: ”jag misslyckades i en av arbetslivets viktigaste roller. Naturligtvis hade jag själv stor skuld i min isolering”⁷¹ Kvinnan framställer sig själv som det svarta fåret i sammanhanget. Makens skuld i det hela nämns knappt i hennes berättelse. Allting är hennes – kvinnans fel.

Till skillnad från 1955 förekommer dock inte en enda bild på kvinnan i en typisk husmodersposition, det vill säga arbetandes i hemmet iklädd förkläde. Så en viss förändring har skett temamässigt. Kvinnan vågar vara mer frigjord i sitt sätt att föra sig. Men likväl har det inte skett någon stor förändring av hur kvinnan gestaltas under dessa tio år. Hon hamnar ständigt i skuggan av mannen och ska veta sin plats och samhälliga ställning, som är förankrad i hemmets lugna vrå.

2.1.7 Texter ur *Husmodern* nummer 1, 1975

Tio år efter 1965 har det faktiskt inte skett någon revolutionerande förändring i ämnen och teman tidskriften bjuder på. Rent översiktligt består innehållet av goda råd till underförstått kvinnan angående matrecept och kökstips. Här känns den klassiska husmodersandan igen. Bredvid dessa tips och råd förekommer endast bilder på leende kvinnor.⁷² Angående reklam till och för hushåller kunde man i tidigare årgångar se att dessa hade en tydlig kvinnlig profil med husmodersklädda (förkläde, diskhandskar, hätta, dammvippa) kvinnor som till exempel rekommenderade någon ny typ av skurmedel. Denna typ av reklam har nu emellertid försvunnit. Detta kan ha att göra med att den kvinnliga karaktären blivit mer vågad.

---

⁷⁰ *Husmodern*, nummer 27, 1965, sid 7.

⁷¹ *Husmodern*, nummer 27, 1965, sid 14-15.

⁷² *Husmodern*, nummer 1, 1975, sid 24-28, 42-43.

Detta bekräftas lite längre fram där vi kan se exempel på unga tjejer som poserar modell för underkläder. Den gamla sedvanliga husmodersrollen suddas ut allt mer. Kvinnan bryter sig loss från cementerande normer angående den kvinnliga genusrollen.⁷³ Ett porträtt av en student från Uppsala styrker detta faktum. Som extrajobb jobbar hon om kvällarna som magdansös. Samma tendens kan skönjas i reportaget om före detta miss Sweden, Siv Åberg. Hon har brutit sig loss från den trygga hemorten Gävle och vågat sig ut i den vida världen och är därmed så långt ifrån ett husmodersideal man kan komma.⁷⁴

Trots dessa exempel på förändring i den kvinnliga karaktären kan man ändå skönja att kvinnan fortfarande står i viss beroendeställning till mannen. Anna Marie av Danmark, hustrun till exkungen av Grekland, Konstantin II, framstår i en kort artikel som beroende av hans upphöjda position då denna genererar en ansenlig summa pengar. Rubriken till artikeln ger en signal om detta: ”Nu kan Anna Maria pusta ut”⁷⁵ ”Pusta ut”, betyder underförstått att hon kan vara säker på att ta del av de 25 miljoner som betalas ut om Konstantin II bosätter sig utomlands efter monarkins avskaffande, som inträffade just i Grekland 1974.

Detta är dock en annan typ av bundenhet vi har sett exempel på tidigare. Detta beroende karaktäriseras av ett slags utnyttjande form. Hon är inte ett exempel på den sedvanliga husmodern med förkläde och dammvippa, utan mera en fashionabel kvinna med dyrbara vanor och fina ekiperingar.

2.1.8 Texter ur *Husmodern*, nummer 1 & 35, 1988

Nu 13 år efteråt är det dags att titta på de sista numren av denna tidskrift. Det är ingen mening med att analysera dessa två nummer var för sig eftersom innehållet är väldigt snarlikt. Ganska omgående kan vi se en klar förändring från 1975. Kändisjournalistiken har nästintill tagit över helt och hållet. På nästan varenda sida figurerar i mindre och större omfattning dåtidens nationella & internationella kändisar. Alltifrån det svenska kungahuset till personporträtt av skådespelaren Paul Newman, behandlas. Det varierar från korta notiser till längre reportage. Nu har också tidskriften bytt namn till *Den nya husmodern*. Just det nya i denna mening kan vara detta fokus på kändisskapet och kändisvärlden.

---

⁷³ *Husmodern*, nummer 1, 1975, sid 34-35.

⁷⁴ *Husmodern*, nummer 1, 1975, sid 10, 15-16.

⁷⁵ *Husmodern*, nummer 1, 1975, sid 17.

Nu har också den traditionella husmodern definitivt suddats bort. Det förekommer inga bilder på kvinnor i sedvanligt husmodersutstyrelse, d.v.s. iklädd förkläde och dammvippa och inga goda råd hur de ska prestera bättre i hushållsarbetet. Hur kvinnan framställs har jämfört med ett antal decennier bakåt genomgått en klar förändring. Hon framställs inte som den plikttrogna kvinnan som i ur och skur ska vara sin make till hands. Här är hon vågad och frigjord. Hon både vill och kan ta för sig i samhället.

Kändisreportagen är av blandad karaktär. Både män och kvinnor figurerar och uppdelningen är uppskattningsvis femtio/femtio. Det ordinära upplägget är: ”**hon** har fått pausa i filmandet på grund av barnfödelse 76” eller **han** var gift med en kvinna men vänstrade med olika män. 77 Rent och skärt skvaller med andra ord. Både kvinnan och mannen framställs i dessa artiklar på samma sätt. En figur som man som läsare antingen ska tycka synd om eller sympatisera med. Det är alltså ingen skillnad om det är en man eller kvinna som porträtteras. Båda förekommer och får komma till tals i nästintill lika stor omfattning. Genuskonflikten uteblir.

2.1.9 Framställningen av husmodersrollen kopplat till samhällsandan angående kvinnorollen i Sverige

År 1917-1988

Kvinnligt och manligt har genom tiderna skapats och återskapats genom att hålla könen isär, tilldela dem olika egenskaper, platser och sysslor. I och med moderniseringen av Sverige, förändrades samhället och kvinnor kom att, på ett eller annat sätt, tvingas integreras i samhället. Detta hotade den gamla genusordningen och en så kallad genuskonflikt uppstod 78. För att lösa konflikten sökte man i den nya ordningen, som modernismen medfört, ändå genusordna saker och ting. Detta gjordes på två sätt, man lät kvinnorna vara med, men vid sidan av den normala verksamheten. T.ex. delade man in skolan i flick- och pojkskola, inom industrin skapades en ny arbetsdelning (kvinnorna fick de enformiga uppgifterna), lönen genusordnades, kvinnolönen var lägre än mannens. En annan version var att ge kvinnorna en egen maktsfär, låta dem professionalisera sig inom saker som man ansåg stämma bättre med

---

76 *Husmodern*, nummer 1, 1988, sid 15-16.

77 *Husmodern*, nummer 35, 1988, sid 35-36

78 Hirdman, *Genus – om det stabila föränderliga former*, sid 108.

deras ”natur” som t.ex. hushållning och dylikt 79 . Den sista versionen blev en slags segregerad integrering 80, som främst den borgerliga kvinnorörelsen slöt sig till för att legitimera sina krav. En vilja till professionalisering av de kvinnliga sysslorna, finns i *Husmodern*, bland annat i uppmanandet att använda en arbetsdräkt för husmodern.

I början av 1900-talet var det arbete som majoriteten av arbetarklasskvinnorna hade som pigor i andras hem. Resten av dessa kvinnor tog jobb i fabriker där de, visserligen blev behandlade som sämre varianter av män, men där de trots allt fick föredelarna att skilja sin fritid från en fast arbetstid samt lön i kontanter. Kvinnor från högre samhällsskikt kunde inte arbeta som pigor eller i fabrik utan att degradera sin sociala rang, vilket gjorde att dessa jobb var förbehållen arbetar- och bondeklassens kvinnor.

Husmodern förespråkar inte dessa arbetarklasskvinnor, utan i hög grad den gifta borgerliga kvinnan, hon som hade möjlighet att anställa en hjälpreda. Borgarna hade fått allt mer makt och det borgliga livet var det som var idealet i samhället. När man talade om Kvinnan, var det stereotypen av en borgerlig kvinna. Hon var idealet, även bland arbetarklassens kvinnor. ”Borgarhustrun blev en prototyp för Den Sanna Kvinnan” 81. En hustru och mor vars livsuppgift var hem, man och barn. Denna eftersträvansvärda idealkvinna kan man se att *Husmodern* upprätthåller i den första årgången.

I Sverige skulle det, under första hälften av 1900-talet, komma flera lagar till förmån för kvinnorna. 1915 hade till exempel en ny skilsmässolag trätt i kraft som innebar skilsmässa kunde tas ut utan särskilda orsaker. Att inte komma överens kunde nu vara ett lika godtagbart skäl. Detta medförde att skilsmässorna ökade 82. En förändring i äktenskapslagstiftningen kom som gjorde att kvinnorna blev jämlika med män i äktenskapet 83. Samtidigt 1921 blev även gifta kvinnor myndiga och fick rösträtt 84. Det var stora förändringar, och man kan i främst *Husmoderns* följetonger 1921 (*Synderskan* och *Ormen i Lusgården*) ana en oro till vart kvinnan är på väg. Om hennes ”natur” verkligen klarar av ett sådant ansvar.

De ogifta kvinnorna som ökade med den nya skilsmässolagen, behövde möjligheter att försörja sig på egen hand. Då kvinnor ur de högre samhällsklasserna inte kunde arbeta som pigor, utan att degraderas till arbetarklasskvinnor, löstes problemet genom att dessa kvinnor

---

79 Hirdman, Genus - om det stabila föränderliga former, sid 155.

80 Hirdman, Genus - om det stabila föränderliga former, sid 121.

81 Kyle Gunhild – Handbok i svensk kvinnohistoria, sid 54, 117.

82 Kvinnohistoria, sid 69.

83 Gunhild Kyle- Handbok i Svensk kvinnohistoria, sid 43.

84 Kvinnohistoria, sid 69.

fick börja jobba i tjänstemannasektorn, dock som lägre tjänstemän. Andra orsaker till kvinnors inträde till de lägre tjänstemannajobben var att det hade skapats nya uppgifter, som på grund av deras rutinartade karaktär, även ansåg var lämpliga för kvinnor och deras ”natur”. Kvinnorna var också billigare för arbetsgivaren så det fanns även en ekonomisk orsak till att de just här var att föredra framför män 85. På så vis började även den borgerliga kvinnan arbeta utanför hemmet. 1923 kom även en behörighetslag som innebar att kvinnor fick rätt att tillträda offentliga och statliga tjänster, med några få undantag 86. 1928 fick flickorna tillträde till kostnadsfri gymnasieundervisning 87. Redan 1921 kan man i *Husmodern* se en livlig skoldebatt.

Man kan i årgång -35 och -45 se att fler borgerliga kvinnor arbetar utanför hemmen. Man kan se spår av folkhemstanken och socialism, bland annat i artikeln som behandlar ett alternativt sätt att bo på, än det traditionella, dvs. kollektivt. Det var inte bara en frigörelse för kvinnan utan för paret tillsammans som nu fick tid att ägna sig åt varandra 88. *Paret* får även en central roll i *Husmodern*.

I dessa årgångar möter man pappor och husfäder, som inte direkt visar någon illvilja till de ombytta rollerna. Men det ses inte som en ”naturlig ordning”. I novellen där maken har blivit husfar medan frun arbetar ute, tycks paret till en början trivas i sina ombytta roller. Men i slutet av novellen får man höra att mannen inte alls trivs och allt går tillbaka till sin ”naturliga ordning”, vilket kvinnan inte har något emot. I samma nummer finns en rädsla för denna jämlikhet, att för mycket av det skulle bidra till att det biologiska förhållandet mellan mannen och kvinnan dör ut.

Perioden från att kvinnan fick rösträtt till början av 70-talet har man tidigare ansett fyllts av ett ”feministiskt vakuum” 89. Men i *Husmodern* kan man i de granskade numren från -35 och -45 skönja en livlig debatt kring det socialt skapade ”manligt” och ”kvinnligt”. Evalöggen diskuteras när boken med samma namn kommer ut. Insändaren kallar läsarna för sina ”medsystrar” och hon menar att Evalöggen finns i alla samhällsklasser. Det fanns en tanke att alla kvinnor skulle gå ihop i kampen mot patriarkatet. Ord som emancipation och kvinnoförakt, förekommer också i debatten.

---

85 Kvinnohistoria, sid 137-138.

86 Kyle Gunhild – Handbok i svensk kvinnohistoria, sid 106.

87 Kyle Gunhild – Handbok i svensk kvinnohistoria, sid 106.

88 Hirdman Yvonne, Genus – om det stabila föränderliga former, sid 138.

89 Hirdman Yvonne, Genus – om det stabila föränderliga former, sid 133.

1938 kommer en lag som förbjuder avskedandet av kvinnor vid havandeskap, förlossning eller giftermål 90 och 1947 får kvinnor och män lika lön i statlig tjänst 91.

”Tiden får enligt vår mening i hög grad sin prägel av det faktum att den ena hälften av mänskligheten befinner sig utanför ledningen, upptagen med att forma om sig efter radikalt förändrade förhållanden och oviss om sin egen livsstil, sina önskningar och sin målsättning. Men kvinnans ställning i samhället är sådan icke på grund av någon naturens ordning utan genom en mänsklig och därför ofullkomlig ordning” 92

Detta citat är taget från en statlig utredning från 1938 som hette ”kvinnornas kris”. Här framgår att det förekom könssegregering i det svenska samhället, och att männen var orsaken till detta. Genuskonflikten mynnade i något som kallades *husmoderskontraktet*. Det var ett slags ”osynligt” kontrakt som sträckte sig från 1930-1960 och spelade på den stora massans uppfattning angående hushållsdemokrati. Mannen svarade för det stora hushållet och kvinnan för det lilla. Mannen skulle se efter ekonomin och kvinnan för hus och hem. Kvinnan betraktades inte som en jämbördig medlem på arbetsmarknaden, speciellt den gifta. Det hade sin grund i den manliga familjeförsörjarnormen och kvinnans hushålliga plikter. 93

Begreppet "husmoderkontrakt" myntades av Yvonne Hirdman på 1980-talet som en slags metafor för relationerna mellan kvinna/man under folkhemstiden, som sagt under 1930-1960-talet. I 1955 års *Husmodern* kan vi mycket väl se spår av detta symboliska kontrakt. Kvinnan framstår som i allra högsta grad avhängig av mannens betryggande närvaro. Som vi har konstaterat tidigare förekommer det en massa råd hur kvinnan ska bli en bättre husmoder – hur hon ska gå tillväga för att på ett så effektivt sätt som möjligt göra sin make och sina barn tillags. Detta samtidigt som det under denna tid fanns en bild av husmoderskvinnan som inte var särskilt munter. *Trötthet, ensamhet och olust* var tre ord som gav en bild av det rådande läget för kvinnan. 94 Alla dessa tre ord spelade naturligtvis på kvinnans generella underläge och på den trötthet och olust som hemmafrurollen ansågs mynna i.

Dock är det svårt att urskilja en sådan pessimistisk bild genom närläsning av 1955 års *Husmodern*. Visst, kvinnor framställs på ett underordnat sätt, men de verkar samtidigt inte ha

---

90 Kyle Gunhild – Handbok i svensk kvinnohistoria, sid 108.

91 Kyle Gunhild – Handbok i svensk kvinnohistoria, sid 106.

92 Yvonne Hirdman, Kvinnohistoria – om kvinnors villkor från antiken till våra dagar, sid 203.

93 Yvonne Hirdman, Kvinnohistoria – om kvinnors villkor från antiken till våra dagar, sid 209.

94 Yvonne Hirdman – Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier, sid 206-207.

någonting emot att passa upp maken och barnen. Citat som vi har nämnt tidigare ger bekräftelse på detta:

”skådespelerskan och nu författarinna – så är Eva Dahlbäck känd. Men huvuduppgiften anser hon vara som maka åt kapten Sven Lampell och mor åt 10 årige Tomas” 95

Det kan ha att göra med att kvinnan hade på ett outtalat sätt accepterat den roll de tilldelats av det omgivande samhället. Någon underlägsenhetssituation existerade egentligen inte. Den åsikten yttrade Elsa Brita Nordlund – på 50-talet expert i samlevnadsfrågor. Hon ansåg att det största problemet i själva verket var kvinnors egen osäkerhet och dåliga självförtroende som i sin tur skapade en slags hjälplöshet och isolering. De hade därmed svårt att staka sig egen väg för att nå fram till en varaktig fusion mellan attributen *Kvinna* och *Människa* – det vill säga *jämlikhet och rättvisa* 96

Det svenska husmoderskontraktet och husmodersnormen som medförde var så pass starkt befäst i det svenska samhället att kvinnan kunde ”hota” den manliga försörjaren om hon skaffade sig ett arbete vid sidan om hushållet. Mannen förlorade då sin viktiga roll som den pålitliga familjeförsörjaren. Hans manlighet var därmed hotad. 97 Det syns också i 1955 års årgång att kvinnan fortfarande respekterade dessa oskrivna lagar. Kvinnan både vill och tycker det är hennes plikt att ständigt finnas till hands. Ett citat från en husmoderbekräftar detta: ”Man måste ha tid att finnas där, när barnen kommer hem från skolan och sin make från sina plikter” 98

Om vi nu går över till 60-talet kan man kopplat till förändringar i samhällskontexten skönja en viss utveckling i hur *Husmodern* framställer kvinnan. 1960 hade husmoderskontraktet bytts ut till det så kallade jämlikhetskontraktet. Nu började antalet förvärvsarbetande kvinnor öka allt mer. Till exempel var antalet förvärvsarbetande kvinnor 1950, 15,6 procent av den totala kvinnliga populationen. 1960 hade denna siffra ökat till 36,7 procent. 99

---

95 Husmodern, 1955, nummer 27, sid 4-5.

96 Yvonne Hirdman – Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier, sid 206, 208.

97 Yvonne Hirdman, Kvinnohistoria – om kvinnors villkor från antiken till våra dagar, sid 212-213.

98 Husmodern, 1955, nummer 1, sid 6.

99 Yvonne Hirdman, Kvinnohistoria – om kvinnors villkor från antiken till våra dagar, sid 212-214.

Detta jämlikhetskontrakt syns som sagt till viss del i 1965 års upplaga. Framförallt är som vi konstaterat tidigare bildvalet mera vågat. Kvinnan är inte lika oblyg att visa upp sig i en position som inte för tankarna till hushållsarbete. 100

Nu beskriver heller inte kvinnan sin husmodersbundna position i lika positiva tankegångar som tidigare. Det syns att hon är trött på sin bestämda roll i hemmets lugna vrå, eftersom berättelserna vi får ta del av mera framställer henne som missnöjd och olycklig i sin låsta ställning. Ett citat från en kvinna är ett bevis på detta: ”*jag misslyckades i en av arbetslivets viktigaste roller. Naturligtvis hade jag själv stor skuld i min isolering*” 101 På grund av en skilsmässa hade hon enligt egen uppfattning misslyckats i rollen som maka och mor.

I det svenska samhället hade vid denna tid en dröm om jämlikhet mellan man och kvinna vuxit kraftigt. Det fanns av både parter ett intresse att rätta till den skeva demokratiska situationen mellan könen. Genuskonflikten som under århundraden hade präglat den manliga och kvinnliga gemenskapen, skulle få ett slut. 102 Detta genomfördes genom expansion och integrering av den kvinnliga minoriteten på den svenska arbetsmarknaden. 1962 hävdades bland annat nattarbetsförbudet för kvinnor och arbetsmarknaden blev mera enhetlig i och med att kvinnor fick tillträde till yrken som tidigare varit stängda – t.ex. inom industrin och gruvnäringen. 103

Nu är det läge att dyka ner i 70-talet och de samhälliga förändringar som decenniet medförde på den kvinnliga populationen. En alltmera jämlikhetssträvande samhällsanda blossade upp, vilket resulterade i att kvinnors sid- och underordning i teorin inte längre accepterades. Ett flertal feministiska organisationer skapades och den förtryckande mannen skulle äntligen bli föremål för kritisk granskning. I sköljvattnet av detta började 1976 ett nytt uttryck dyka upp – *jämställdhetskontraktet*. *Jämlik* blev plötsligt för stort och komplicerat att använda. Nu handlade det om att ställas *bredvid - jämställd* någon – alltså kvinnan bredvid mannen i så många avseenden som möjligt 104

---

100 Husmodern, nummer 1, 1965, sid 22-23, 32.

101 Husmodern, 1965, nummer 29, sid 14-15.

102 Yvonne Hirdman, Kvinnohistoria – om kvinnors villkor från antiken till våra dagar, sid 168-169.

103 Annika Åkerblom, När kvinnor fick rättigheter – Sverige 1700-2010, sid 64-65.

104 Yvonne Hirdman, Kvinnohistoria – om kvinnors villkor från antiken till våra dagar, sid 215-216.

Denna genusrelaterade förändring kan mycket väl relateras till 75 års upplaga av *Husmodern*. Som vi har sett blev den kvinnliga karaktären med åren alltmera vågat i sitt sätt att föra sig. Saken att 70-talets feministiska ådra medförde att kvinnors underordning inte längre var acceptabelt kan bekräftas av det faktum att *Husmodern 75* inte har några bilder på kvinnor i typiska husmoderaktiga positioner, det vill säga med förkläde, hätta och dammvippa. Jämfört med 65 vill inte heller kvinnan framställas i skuggan av mannen. Hon tar för sig och vill framhäva sig själv alltmer. Magdansösen från Uppsala och före detta Miss Sweden, Siv Åberg kan ses som exempel på detta. De är stolta över vad de sysslar med och beskriver sig själva i en positiv tongång.

I *Husmodern 65* kunde man som vi konstaterat endast läsa personporträtt där kvinnan ringaktar sig själv så mycket som möjligt – för att hon inte vill stjåla uppmärksamhet från mannen. Det faktum att detta självföraktande beteende har försvunnit i *Husmodern 75* beror tveklöst på de förändringar på genusområdet som 70-talet förde med sig. Jämställdhet blev ett grundmurat begrepp i mångas medvetande och det fanns inte längre ett intresse att i text och bild framställa kvinnan i en underlägsen position förankrad i hemmets lugna vrå. Därmed fanns det plötsligt en större möjlighet för kvinnan att på någorlunda lika villkor som mannen, framhäva och bejaka sig själv.

I sista upplagan av *Husmodern* är det möjligen lite svårt att se om jämställdhetskontraktet lever kvar, eftersom att tidskriften är så pass förändrad. Nu är det bara kändisar för hela slanten – både kvinnliga och manliga i likartad omfattning. Så i den meningen kan man ju tala om en jämställdhet, och eftersom ingen part ringaktas i den meningen att både får komma till tals lika mycket kan man nog tala om ett slags jämställdhetsbejakande.

3. Slutsatser & Diskussion

Samhällen förändras och därmed förutsättningarna för människor som bor i dessa samhällen. Som vi tidigare antytt har det producerats mycket material om hur kvinnor har diskriminerats och åsidosatts inom ett antal olika områden i samhället – arbete, politik, ekonomi etc. Det är också välkänt att kvinnors situation inom dessa områden har förändrats decennium efter decennium. Med utgångspunkt i detta faktum funderade vi på om det skulle gå att koppla kvinnors olikartade tidsbundna levnadsförhållanden till en journalistisk produkt.

Vårt val föll på *Husmodern* - en tidskrift som satte den hemarbetande kvinnan i fokus.

Vi ville se hur tidskriften utvecklades från första numret 1917 till sista numret 1988 och därmed hur den kvinnliga representationen i text och bild förändrades i förhållande till konkreta samhällsförändringar som på ett eller annat sätt påverkade det kvinnliga könets levnadsställning och samhälliga position.

Det är svårt att säga om kvinnan i *Husmodern* speglar den borgerliga kvinnan i samhället eller om den är med och skapar henne. Troligtvis både och. Yvonne Hirdman menar att genus görs genom en särhållning av könen och det kan man se att *Husmodern* uteslutande gör genom alla årgångar. I princip allt som skrivs om kvinnorna, allt från egenskaper till dygder, är särskiljande från mannen. Kvinnan är helt enkelt det mannen inte är. Särskiljandet har nog som syfte att vara upphöjande och maktskapande men det snarare begränsar kvinnan. Hon må få makt över hemmet men längre än så kommer hon inte.

I gestaltningarna av kvinnorna hyllas de främst i egenskap av duktiga husmödrar. Tidskriften väljer dygder att tillskriva eller förstora upp hos det som anser vara den goda kvinnan/husmodern. Genom att hela tiden skriva vad som är en god maka och mor blir implicit allt som inte rymmer inom den ramen något som inte är eftersträvansvärt. På så vis skapas en idealkvinna för läsarna att förhålla sig till. Tidskriftens tilltal går däremot från att vara undervisande till mer samtalande. Man kan se att likhetsfeminiseringen som blir stor på 70-talet påverkar *Husmoderns* omedvetna särartsideologi. Kvinnan skildras inte på samma marginaliserande vis i text och bild som i tidigare nummer. Könskvotering blev allt mindre acceptabelt i samhället och jämställdhet blev ett grundmurat begrepp i den uppblossande genusdebatten.

Slutsatser man kan dra i denna undersökning är hur oerhört stor inverkan en tidskrift eller det tryckta ordet över huvud taget kan ha på oss människor. Vi tar nästan konstant intryck av vår samtid och omvärld, vilket en tidskrift i högsta grad är en vital del i. Därmed skapas fastställda uppfattningar och idéer hur vi bör föra oss och agera i rådande samhällskontexter. Det är fascinerande att se hur en specifik tidskrift kan bidra till tidsbundna normer och värderingar som på ett eller annat sätt påverkar människans sätt att tänka och reflektera. Det är en vital del i konstruerandet av vår självbild och identitet.

4. Förslag på vidare forskning

Möjligtvis skulle man kunna göra en liknande analys av en snarlik utländsk tidskrift och sedan jämföra med *Husmodern* hur kvinnorollen förändrades i takt med politiska och samhälliga förändringar som på ett eller flera sätt påverkade den kvinnliga representationen i samhället.

Referenser

Källmaterial hämtat från Kungliga Biblioteket (KB)

Husmodern, 1917 – Nummer 1 & 46

Husmodern, 1921 – Nummer 1 & 52

Husmodern, 1935 – Nummer 1 & 26

Husmodern, 1945, Nummer 1 & 52

Husmodern, 1955, Nummer 1 & 27

Husmodern, 1965, Nummer 1 & 27

Husmodern, 1975, Nummer 1

Husmodern, 1988, Nummer 1 & 35

Litteratur

Engström, Kerstin, *Genus & genrer, forskningsanknutna genusdiskurser i dagspressen*, 2007.

Fairclough, Norman, *Analysis of communicative events*, 1995.

Esaiasson, Peter, Oscarsson Henrik, Giljam Henrik, Lena Wängnerud, *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 2010.

Hirdman, Anja, *Tilltalande bilder – genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn & FIB-Aktuellt*, 2002.

Hirdman, Yvonne, *Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier*, 1987.

Hirdman, Yvonne, *Genus om det stabila föränderliga former*, 2003.

Hirdman, Yvonne, (Red.). *Kvinnohistoria – om kvinnors villkor från antiken till våra dagar*, 1992.

Kyle, Gunhild – *Handbok i svensk kvinnohistoria*, 1987.

Lundgren, Kristina, Birgitta Ney (Red.) *Tidningskvinnor 1690-1960*, 2000.

Sköld, Gullan, *Från moder till samhällsvarelse*, 1998.

Wetterberg Carlsson Kristina & Jansdotter Anna (Red.) *Genushistoria – en historiografisk exposé*, 2004.

Åkerblom, Annika, *När kvinnor fick rättigheter – Sverige 1700-2010*, 2009.